

Impak Nasional Program Pembelajaran Sepanjang Hayat (PSH) Tidak Formal di Malaysia

**Su-Hie Ting
Siti Halipah Ibrahim
Azhaili Baharun
Rohaida Affandi**

**Wan Azlan Wan Zainal Abidin
Edmund Ui-Hang Sim**

Uni
LC
5215
S938
2015

P. KHIDMAT MAKLUMAT AKADEMIK

UNIMAS

1000277911

Impak Nasional Program Pembelajaran Sepanjang Hayat (PSH) Tidak Formal di Malaysia

PUSAT KHIDMAT MAKLUMAT AKADEMIK UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK		
BIL	TARIKH PEMULANGAN	PATRON ID
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
PEMULANGAN LEWAT DIKENAKAN DENDA		

Impak Nasional Program Pembelajaran Sepanjang Hayat (PSH) Tidak Formal di Malaysia

Su-Hie Ting

Siti Halipah Ibrahim

Azhaili Baharun

Rohaida Affandi

Wan Azlan Wan Zainal Abidin

Edmund Ui-Hang Sim

KEMENTERIAN PENDIDIKAN TINGGI

ISI KANDUNGAN

PENGHARGAAN.....	xv
RINGKASAN EKSEKUTIF	xvi
ABSTRAK	xx
BAB 1 PENGENALAN	1
1.1 Pendahuluan	1
1.2 Latar Belakang dan Konteks Kajian.....	5
1.3 Tujuan dan Objektif Kajian	9
1.4 Definisi Terma.....	10
1.5 Kepentingan Kajian	12
BAB 2 KAJIAN LITERATUR	13
2.1 Pembelajaran Sepanjang Hayat	13
2.2 Manfaat PSH kepada Peserta.....	16
2.3 Ekuiti dan Peluang untuk Peserta PSH.....	20
2.4 Tren PSH di Negara Lain	25
BAB 3 METODOLOGI	35
3.1 Reka Bentuk Penyelidikan	35
3.2 Sampel Kajian	36
3.2.1 Populasi Kajian.....	36
3.2.2 Perancangan Awal untuk Persampelan.....	37
3.2.3 Pengubahsuaian Kaedah Persampelan.....	39
3.2.4 Penentuan Saiz Sampel.....	40
3.3 Instrumentasi	44
3.3.1 Borang untuk Pembekal Program PSH	44
3.3.2 Soal Selidik untuk Peserta Program PSH	45

3.4	Prosedur Pengumpulan Data	47
3.4.1	Prosedur Pengumpulan Data daripada Pembekal Program PSH....	48
3.4.2	Prosedur Pengumpulan Data daripada Peserta Program PSH.....	49
3.5	Prosedur Analisis Data	51
3.5.1	Prosedur Analisis Data daripada Pembekal Program PSH.....	51
3.5.2	Prosedur Analisis Data daripada Peserta Program PSH.....	53
3.6	Kekangan Kajian	58
BAB 4 DAPATAN KAJIAN		60
4.1	Objektif 1: Menenal Pasti Manfaat Kewangan yang Diperolehi oleh Peserta Program PSH Tidak Formal.....	61
4.1.1	Manfaat Kewangan daripada Program PSH yang Berkaitan dengan Pekerjaan.....	61
4.1.1.1	Kenaikan Pangkat.....	61
4.1.1.2	Kenaikan Gaji.....	62
4.1.1.3	Perbandingan Manfaat Kewangan.....	63
4.1.2	Manfaat Kewangan daripada Program PSH yang Tidak Berkaitan dengan Pekerjaan.....	64
4.1.2.1	Peningkatan Pendapatan.....	64
4.1.2.2	Penglibatan dalam Bidang Keusahawanan.....	65
4.1.2.3	Perbandingan Manfaat Kewangan.....	67
4.1.3	Perbandingan Manfaat Kewangan untuk Program PSH yang Berkaitan dan Tidak Berkaitan dengan Pekerjaan.....	68
4.2	Objektif 2: Menentukan Manfaat Bukan Kewangan yang Diperolehi oleh Peserta Program PSH Tidak Formal.....	70
4.2.1	Manfaat Bukan Kewangan daripada Program PSH yang Berkaitan dengan Pekerjaan	70
4.2.1.1	Tanggungjawab Tambahan di Tempat Kerja	70
4.2.1.2	Peluang Tambahan untuk Latihan Baru	71
4.2.1.3	Penghargaan dalam Bentuk pujian	72

4.2.1.4	Perbandingan Manfaat Bukan Kewangan	74
4.2.2	Manfaat Bukan Kewangan daripada Program PSH yang Tidak Berkaitan dengan Pekerjaan	75
4.2.2.1	Pembangunan Diri	75
4.2.2.2	Perkongsian Ilmu.....	76
4.2.3	Perbandingan Manfaat Bukan Kewangan untuk Program PSH yang Berkaitan dan Tidak Berkaitan dengan Pekerjaan.....	77
4.3	Objektif 3: Mengenal Pasti Agensi Kerajaan (Kementerian) yang Menawarkan Program PSH Tidak Formal yang Membawa Pulangan Ekonomi yang Lebih Tinggi kepada Peserta	80
4.3.1	Peserta Tidak Memperolehi Manfaat	80
4.3.2	Dapatan Analisis Kualitatif untuk Manfaat Kewangan dan Bukan Kewangan	84
4.3.3	Pulangan Ekonomi kepada Peserta Program PSH.....	87
4.4	Objektif 4: Mengenal Pasti Profil Sosioekonomi Golongan yang Bermanfaat daripada Program PSH Tidak Formal.....	92
4.4.1	Jantina Peserta Program PSH	92
4.4.2	Umur Peserta Program PSH	95
4.4.3	Bangsa Peserta Program PSH.....	99
4.4.4	Kategori Pekerjaan Peserta Program PSH.....	101
4.4.5	Perbandingan Profil Golongan yang Berpeluang Menyertai Program PSH	107
4.5	Kesedaran Peserta tentang Program PSH.....	109
4.6	Objektif 5: Menentukan Penawaran Program PSH Tidak Formal mengikut Sektor NKEA dan Kementerian berdasarkan Bilangan Peserta. 114	
4.6.1	Bilangan Program PSH Tidak Formal yang Ditawarkan	116
4.6.1.1	Kementerian Pendidikan Tinggi (KPT).....	119
4.6.1.2	Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah (KKLW)	120
4.6.1.3	Kementerian Sumber Manusia (KSM).....	122

4.6.1.4	Kementerian Pertanian dan Industri Asas Tani (KPIAT)	123
4.6.1.5	Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga, dan Masyarakat (KPWKM).....	124
4.6.1.6	Kementerian Belia dan Sukan (KBS).....	125
4.6.2	Bilangan Penyertaan bagi Program PSH Tidak Formal Mengikut Sektor NKEA.....	127
4.6.2.1	Kementerian Pendidikan Tinggi (KPT).....	128
4.6.2.2	Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah (KKLW)	129
4.6.2.3	Kementerian Sumber Manusia (KSM).....	130
4.6.2.4	Kementerian Pertanian dan Industri Asas Tani (KPIAT)	131
4.6.2.5	Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat (KPWKM).....	132
4.6.2.6	Kementerian Belia Dan Sukan (KBS)	133
4.7	Objektif 6: Menganalisa Perbelanjaan Menjalankan Program PSH Tidak Formal serta Pulangan Ekonomi kepada Pembekal	134
BAB 5	RUMUSAN KAJIAN	136
5.1	Ringkasan	136
5.2	Implikasi Hasil Kajian	140
RUJUKAN	149
LAMPIRAN	158

SENARAI JADUAL

Jadual 1.1	Maklumat tentang mesyuarat dan maklum balas daripada panel penilai ...	5
Jadual 1.2	Implikasi hasil kajian berdasarkan empat strategi PSPTN.....	7
Jadual 3.1	Program PSH tidak formal berdasarkan kementerian dan NKEA	38
Jadual 3.2	Bilangan kursus dipilih untuk kajian daripada program PSH tidak formal menurut kementerian dan NKEA	38
Jadual 3.3	Frekuensi program PSH yang diberi oleh agensi kerajaan.....	39
Jadual 3.4	Populasi dan sampel peserta program PSH pada tahun 2013-2014	40
Jadual 3.5	Penentuan saiz sampel berdasarkan margin kesilapan dan tahap keyakinan.....	41
Jadual 3.6	Contoh borang untuk pembekal program PSH.....	45
Jadual 3.7	Analisis data berpandukan objektif-objektif kajian ke atas penawaran program PSH	52
Jadual 3.8	Analisis data berpandukan objektif-objektif kajian ke atas manfaat kepada peserta program PSH.....	54
Jadual 4.1	Cadangan penambahbaikan program PSH yang diberi oleh 723 peserta ...	83
Jadual 4.2	Manfaat kewangan dan bukan kewangan bagi program PSH yang berkaitan dan tidak berkaitan dengan pekerjaan mengikut kementerian....	89
Jadual 4.3	Program PSH tidak formal yang ditawarkan dalam tahun 2013-2014 mengikut kementerian dan NKEA	116
Jadual 4.5	Program PSH tidak formal di bawah KKLW	121
Jadual 4.6	Program PSH tidak formal di bawah KSM	122
Jadual 4.7	Program PSH tidak formal di bawah KPIAT	123
Jadual 4.8	Program PSH tidak formal di bawah KPWK M.....	124
Jadual 4.9	Program PSH tidak formal di bawah KBS	126
Jadual 4.10	Bilangan peserta PSH tidak formal mengikut sektor NKEA	127
Jadual 4.11	Penyertaan program PSH tidak formal di bawah KPT.....	128
Jadual 4.12	Penyertaan program PSH tidak formal di bawah KKLW	129

Jadual 4.13	Penyertaan program PSH tidak formal di bawah KSM.....	130
Jadual 4.14	Penyertaan program PSH tidak formal di bawah KPIAT	131
Jadual 4.15	Penyertaan program PSH tidak formal di bawah KPWKM.....	132
Jadual 4.16	Penyertaan program PSH tidak formal di bawah KBS	133
Jadual 4.17	Jumlah keuntungan untuk 66 Program PSH tidak formal	135

SENARAI RAJAH

Rajah 3.1	Carta alir aktiviti penyelidikan utama untuk mengumpul data daripada pembekal dan peserta program PSH.....	47
Rajah 3.2	Templat Excel untuk data pembekal program PSH.....	51
Rajah 3.3	Templat Excel untuk data peserta program PSH.....	53
Rajah 4.1	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang dinaikkan pangkat bagi program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan (n=749).....	62
Rajah 4.2	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang dinaikkan gaji bagi program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan (n=749).....	63
Rajah 4.3	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang memperolehi wang tambahan selepas menyertai program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=749).....	65
Rajah 4.4	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang membuka syarikat selepas menyertai program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=964).....	66
Rajah 4.5	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang mendapatkan pekerjaan selepas menyertai program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=964)	67
Rajah 4.6	Peratusan peserta yang memperolehi manfaat kewangan selepas menyertai program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan dan program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=1,713)	68
Rajah 4.7	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang diberi lebih tanggungjawab di tempat kerja selepas menyertai program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan (n=749).....	71
Rajah 4.8	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang diberi peluang untuk latihan tambahan selepas menyertai program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan (n=749)	72
Rajah 4.9	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang diberi pujian tentang kemahiran baru selepas menyertai program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan (n=749).....	73
Rajah 4.10	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang memperolehi manfaat pembangunan diri selepas menyertai program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=964)	76

Rajah 4.11	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang menggunakan kemahiran dan pengetahuan baru untuk mengajar orang lain selepas menyertai program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=964).....	77
Rajah 4.12	Peratusan peserta yang memperolehi manfaat bukan kewangan selepas menyertai program PSH yang berkaitan dan tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=1,713).....	78
Rajah 4.13	Peratusan bagi jumlah bilangan peserta yang tidak memperolehi manfaat selepas menyertai program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan (n=210)	81
Rajah 4.14	Peratusan analisis kualitatif manfaat kewangan dan bukan kewangan mengikut manfaat lain-lain dan kementerian berkaitan dengan kerja (n=168)	85
Rajah 4.15	Peratusan analisis kualitatif manfaat kewangan dan bukan kewangan mengikut manfaat lain-lain dan kementerian tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=230).....	86
Rajah 4.16	Peratusan peserta yang mendapat manfaat daripada program PSH	88
Rajah 4.17	Peratusan peserta mengikut jantina dan kementerian (n=1,923).....	92
Rajah 4.18	Peratusan peserta mengikut jantina untuk program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan (n=959)	93
Rajah 4.19	Peratusan peserta mengikut jantina untuk program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=964)	93
Rajah 4.20	Peratusan peserta mengikut golongan umur dan kementerian (n=1,900) ..	96
Rajah 4.21	Peratusan peserta mengikut umur untuk program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan (n=953)	97
Rajah 4.22	Peratusan peserta mengikut umur untuk program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=947)	97
Rajah 4.23	Peratusan peserta mengikut bangsa dan kementerian (n=1,923).....	99
Rajah 4.24	Peratusan peserta mengikut kategori pekerjaan dan kementerian (n=1,853)	102
Rajah 4.25	Peratusan peserta mengikut kategori pekerjaan untuk program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan (n=938)	105
Rajah 4.26	Peratusan peserta mengikut kategori pekerjaan untuk program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan (n=915)	105

Rajah 4.27	Peratusan peserta untuk saluran daripada peserta memperolehi maklumat tentang program PSH (n=1,922).....	110
Rajah 4.29	Peratusan Program PSH yang ditawarkan dalam tahun 2013-2014 mengikut NKEA	117
Rajah 4.30	Peratusan peserta PSH dalam tahun 2013-2014 mengikut NKEA	117

SENARAI LAMPIRAN

Lampiran 1:	Contoh program-program PSH dengan skop yang lebih kurang sama	159
Lampiran 2:	Borang untuk pembekal program PSH tidak forma	160
Lampiran 3:	Soal selidik untuk peserta program PSH tidak formal (versi dalam talian)	161
Lampiran 4:	Soal selidik untuk peserta program PSH tidak formal (versi kaji selidik telefon).....	164
Lampiran 5:	Maklumbalas dari 131 peserta program Snow Mooncake, Kolej Komuniti Miri.....	167
Lampiran 6:	Surat lantikan pembanci dengan spesifikasi tugas	168
Lampiran 7:	Panduan untuk kaji selidik peserta PSH tidak formal	169
Lampiran 8:	Surat lantikan pembantu penyelidik dengan spesifikasi tugas	171
Lampiran 9:	Projek Permulaan (Entry Point Project - EPP) dan Peluang Perniagaan berpandu kepada PEMANDU 2011	172
Lampiran 10:	Fungsi enam kementerian.....	182
Lampiran 11:	Program PSH tidak formal di bawah Kementerian Pendidikan Tinggi (KPT).....	191
Lampiran 12:	Program PSH tidak formal di bawah Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah (KKLW).....	199
Lampiran 13:	Program PSH tidak formal di bawah Kementerian Sumber Manusia (KSM).....	200
Lampiran 14:	Program PSH tidak formal di bawah Kementerian Pertanian dan Industri Asas Tani (KPIAT).....	205
Lampiran 15:	Program PSH tidak formal di bawah Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat (KPWKM)	206
Lampiran 16:	Program PSH tidak formal di bawah Kementerian Belia dan Sukan (KBS).....	207
Lampiran 17:	Permintaan program PSH tidak formal bagi Kementerian Pendidikan Tinggi (KPT)	208
Lampiran 18:	Permintaan program PSH tidak formal bagi Kementerian Kemajuan Luar Bandar Dan Wilayah (KKLW)	216

Lampiran 19: Permintaan program PSH tidak formal bagi Kementerian Sumber Manusia (KSM)	217
Lampiran 20: Permintaan program PSH tidak formal bagi Kementerian Pertanian Dan Industri Asas Tani (KPIAT)	224
Lampiran 21: Permintaan program PSH tidak formal bagi Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga, Dan Masyarakat (KPWKM).....	225
Lampiran 22: Permintaan program PSH tidak formal bagi Kementerian Belia Dan Sukan (KBS).....	227
Lampiran 23: Pengiraan keuntungan daripada program PSH tidak formal di mana maklumat kewangan lengkap dilaporkan oleh agensi kerajaan.....	229

PENGHARGAAN

Kajian ini ditaja sepenuhnya oleh:

Geran penyelidikan Higher Education Policy Studies (HEPS)
JPT.S(BPKI)2000/09/01/090 Jld.3(4)
Jabatan Pengajian Tinggi

Penghargaan juga diberi kepada:

Dr Guan Eng Chan
Timbalan Setiausaha Bahagian
Bahagian Perancangan Penyelidikan dan Penyelarasan Dasar
Kementerian Pendidikan Tinggi

Bahagian Perancangan Kecemerlangan IPT, Jabatan Pengajian Tinggi

Kementerian Pendidikan Malaysia

Kementerian Pendidikan Tinggi

Kementerian Sumber Manusia

Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah

Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat

Kementerian Pertanian dan Industri Asas Tani

Kementerian Belia & Sukan

Pembantu penyelidik: Yii Ming Leong, Morgan Juban

Pembanci kajian: Ain Nadirah bt Romainor, Aisyah Zahidah Abd Rani, Chuah Kee Man, Felicia Kavita Thomas, Lim Jhin Horng, Muriatul Khusmah Musa, Suziani Atika bt Zulkafli

Penyunting: Dilah Tuah

Responden kajian

RINGKASAN EKSEKUTIF

Merujuk kepada Pelan Strategik Pengajian Tinggi Negara (PSPTN), pembudayaan pembelajaran sepanjang hayat (PSH) merupakan Teras ke-6 bagi membolehkan individu memperolehi kemahiran baharu dan meningkatkan kemahiran sedia ada, serta dalam proses tersebut memperolehi manfaat sosioekonomi. Dalam aspek ini, peningkatan dalam kompetensi pekerja dijangka membolehkan Malaysia beralih daripada sektor pembuatan elektronik dan barangan perkilangan, ke sektor pembuatan barangan berasaskan pengetahuan intensif (*knowledge-intensified goods*). Kemajuan ke arah ekonomi berasaskan pengetahuan dalam era ICT, akan merealisasikan impian Malaysia untuk menjadi sebuah negara maju pada tahun 2020. Sehubungan dengan itu, kerajaan telah meningkatkan pelaburan dalam program PSH melalui pelbagai agensi kerajaan untuk membudayakan PSH dalam kalangan rakyat Malaysia. Namun begitu, maklumat mengenai kerelevanan program PSH dalam latihan semula (*reskilling*) dan peningkatan kemahiran (*upskilling*) bagi peserta, hanya dapat diperolehi daripada maklum balas yang diberikan oleh peserta pada hari terakhir program PSH. Hasil maklum balas tersebut merupakan jangkaan peserta tentang kerelevanan kemahiran dan pengetahuan yang dipelajari. Buat masa ini, pola penyertaan dalam program PSH belum dikaji dan maklumat ini penting untuk mengenal pasti kesedaran awam dan ekuiti dalam peluang untuk menyertai program PSH (Strategi 2 PSPTN).

Skop kajian ini mencakupi program PSH tidak formal (*non-formal lifelong learning*) yang merangkumi: (a) Kluster 2 (kursus teknikal dan berasaskan kemahiran yang kurang daripada 6 bulan), dan (b) Kluster 3 (kursus pembangunan diri) yang tidak membawa kepada penganugerahan kelayakan formal, seperti yang ditakrifkan di dalam Direktori Pembelajaran Sepanjang Hayat Peringkat Nasional 2012/2013 (Kementerian Pengajian Tinggi Malaysia, 2012). Kajian ini bertujuan mengkaji impak program PSH tidak formal kepada para peserta dan pembekal. Enam (6) objektif dalam kajian ini telah dibahagikan kepada dua (2) bahagian iaitu seperti berikut:

(A) Mengkaji manfaat sosioekonomi bagi peserta program PSH tidak formal di Malaysia:

1. Menentukan manfaat kewangan yang diperolehi oleh peserta program PSH tidak formal;
2. Menentukan manfaat bukan kewangan yang diperolehi oleh peserta program PSH tidak formal;
3. Mengenal pasti agensi kerajaan (kementerian) yang menawarkan program PSH tidak formal yang membawa pulangan ekonomi yang lebih tinggi kepada peserta; dan
4. Mengenal pasti profil sosioekonomi golongan yang bermanfaat daripada program PSH tidak formal.

(B) Mengkaji penawaran program PSH tidak formal yang disediakan oleh agensi-agensi kerajaan di enam (6) buah kementerian persekutuan terpilih di Malaysia:

1. Menentukan penawaran program PSH tidak formal mengikut sektor *National Key Economic Areas* (NKEA) dan kementerian berdasarkan bilangan program yang ditawarkan; dan
2. Menganalisis perbelanjaan menjalankan program PSH tidak formal serta pulangan ekonomi kepada pembekal.

Sampel kajian ini merangkumi program PSH yang dilaksanakan oleh agensi-agensi kerajaan di bawah enam (6) buah kementerian pada tahun 2013-2014, iaitu Kementerian Sumber Manusia (KSM), Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah (KKLW), Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat (KPWKM), Kementerian Pendidikan Tinggi (KPT), Kementerian Pertanian dan Industri Asas Tani (KPIAT), dan Kementerian Belia dan Sukan (KBS). Program PSH ini kemudiannya dikategorikan mengikut 11 NKEA, iaitu pelancongan, perkhidmatan kewangan, pendidikan, pertanian, komunikasi dan infrastruktur, minyak sawit, penjagaan kesihatan, borong dan runcit, elektronik dan elektrik, minyak, gas dan tenaga, dan perniagaan perkhidmatan. Maklumat yang diperolehi daripada pembekal program PSH ialah nama program, kekerapan program ditawarkan, bilangan peserta, perbelanjaan dan yuran yang dikutip. Manakala kaji selidik melalui telefon dan dalam talian (*online*) dijalankan untuk mengumpul data tentang manfaat kewangan dan bukan kewangan yang diperolehi oleh peserta program PSH.

Kajian ini merangkumi 1,839 program PSH yang ditawarkan oleh enam (6) buah kementerian yang dikaji pada tahun 2013 dan 2014: KPT (1,570), KSM (190), KBS (47), KPWKM (16), KKLW (10) dan KPIAT (6). Kaji selidik ini melibatkan sejumlah 1,923 orang responden: KPT (1,033), KSM (403), KBS (237), KPWKM (82), KKLW (102) dan KPIAT (66). Sebanyak 49.87% daripada 1,923 orang peserta kaji selidik menyertai program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan dan 50.13% menyertai program yang tidak berkaitan dengan pekerjaan.

Bagi program PSH berkaitan dengan pekerjaan, manfaat kewangan yang diperolehi adalah kenaikan pangkat dan kenaikan gaji. Manfaat bukan kewangan adalah dalam bentuk tanggungjawab tambahan dan peluang tambahan untuk menyertai latihan. Semua manfaat ini akan membolehkan mereka menunjukkan kompetensi baru mereka di tempat kerja. Bagi program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan, sebilangan kecil memperolehi wang tambahan, berjaya membuka syarikat dan mendapatkan pekerjaan. Secara amnya, program PSH daripada semua kementerian memberi manfaat dari aspek pembangunan diri dan berkongsi ilmu dengan rangkaian sosial peserta. Dapatan menunjukkan bahawa peserta program KBS memperolehi manfaat kewangan, terutamanya selepas menghadiri program yang berkaitan dengan bidang pekerjaan mereka. Manakala peserta program KPIAT, KSM dan KPWKM cenderung mendapat manfaat bukan kewangan. Dalam kajian ini, KKLW agak versatil dalam penawaran program PSH kerana peserta memperoleh manfaat kewangan dan bukan kewangan, tidak kira sama ada program berkenaan berkaitan ataupun tidak berkaitan dengan pekerjaan mereka. KPT pula menjurus kepada pemberian perkhidmatan dan pembudayaan PSH, dan peserta yang menghadiri program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan memperoleh manfaat bukan kewangan. Dapatan kajian juga menunjukkan bahawa kebanyakan peserta program PSH adalah perempuan, berbangsa Melayu, dalam golongan umur 20-29 tahun dan mereka terdiri daripada pekerja kolar biru ataupun tidak bekerja. Pengecualian diberikan kepada KPWKM, yang mempunyai peratusan peserta kolar putih yang lebih tinggi. Program PSH KPIAT menarik minat peserta lelaki dan perempuan, serta program yang berkaitan dengan pekerjaan adalah relevan untuk semua kumpulan umur.

Dapatan tentang penawaran program PSH menunjukkan bahawa sebanyak 75.1% daripada 1,839 program PSH yang ditawarkan, menyumbang kepada pendapatan negara

dalam sepuluh (10) sektor NKEA. Tumpuan program PSH adalah dalam sektor Pemborongan dan Peruncitan (47%), diikuti oleh Kandungan dan Infrastruktur Komunikasi (12.6%). Manakala sebanyak 24.9% daripada program PSH tidak dapat dikategorikan mengikut sektor NKEA. Program-program PSH ini adalah berkaitan dengan fungsi kementerian masing-masing, dan program tersebut turut memberi pulangan ekonomi yang positif kepada agensi berkenaan.

Implikasi dapatan kajian ini menunjukkan bahawa program PSH tidak formal yang bersifat jangka pendek, lebih berkesan untuk latihan semula (*reskilling*) daripada peningkatan kemahiran (*upskilling*) untuk kemajuan kerjaya dalam bidang pekerjaan yang sama. Beberapa langkah penambahbaikan yang boleh diambil termasuk penawaran kursus yang berkaitan dengan industri dan kegunaan pasaran semasa, pada tahap-tahap kompetensi yang berbeza, dan pengiktirafan kursus. Namun begitu, PSH tidak formal bagi jangka pendek (Kluster 2 dan 3) tidak dapat menghasilkan tenaga kerja dengan kompetensi pada tahap tinggi untuk memenuhi keperluan ekonomi yang berasaskan pengetahuan. Jurang yang besar wujud di antara kemahiran yang diperlukan oleh Projek Permulaan (*Entry Point Project*) (PEMANDU, 2011) dan tumpuan program PSH tidak formal. Sebaliknya, program PSH formal lebih berupaya untuk melahirkan tenaga kerja bagi memenuhi keperluan ekonomi berasaskan pengetahuan, iaitu program PSH formal merangkumi Kluster 1 yang terdiri daripada program pengajian bagi separa masa di peringkat sijil, diploma, ijazah dan ijazah lanjutan. Manakala Kluster 4 merangkumi program pengajian sepenuh masa bagi pelajar dewasa di peringkat sijil, diploma, ijazah dan ijazah lanjutan (Kementerian Pengajian Tinggi Malaysia, 2012). Kolaborasi di antara institusi pengajian tinggi dan pihak kerajaan amat penting, untuk mewujudkan mekanisme bagi mengiktiraf pengalaman kerja terdahulu yang relevan, iaitu *Accreditation of Prior Learning* atau *Recognition of Prior Learning*. Mekanisma dalam memetakan pengetahuan bekerja terhadap pengetahuan akademik dan amalan semasa yang boleh digunakan adalah seperti prosedur permohonan perlesenan sebagai jurutera profesional di bawah Lembaga Jurutera Malaysia. Selain itu, pentaksiran dan penjajaran pengalaman terdahulu dengan sistem pendidikan formal juga melibatkan penandaarasan (*benchmarking*) sistem pemindahan kredit yang melibatkan input dan komitmen daripada pihak swasta.

ABSTRAK

Kajian ini bertujuan untuk mengkaji impak program PSH tidak formal yang berjangka pendek dan tidak membawa kepada penganugerahan kelayakan formal. Antara objektif kajian ini adalah: (a) mengkaji manfaat kewangan dan bukan kewangan untuk peserta program, (b) mengenal pasti kementerian yang menawarkan program yang membawa pulangan ekonomi kepada peserta; (c) mengenal pasti profil sosioekonomi peserta; (d) menentukan penawaran program PSH tidak formal mengikut sektor NKEA; dan (e) menganalisis pulangan ekonomi kepada pembekal program PSH. Sebanyak 1,839 program PSH ditawarkan oleh enam buah kementerian pada tahun 2013-2014: KPT, KSM, KBS, KPWK, KKLW dan KPIAT. Dapatan kaji selidik menunjukkan 49.87% daripada 1,923 orang peserta program PSH menyertai program yang berkaitan dengan pekerjaan mereka dan 50.13% lagi menyertai program yang tidak berkaitan dengan pekerjaan mereka. Untuk program PSH berkaitan dengan pekerjaan, sebilangan kecil menikmati kenaikan pangkat dan kenaikan gaji. Manfaat bukan kewangan adalah dalam bentuk tanggungjawab tambahan dan peluang tambahan untuk menyertai latihan. Lebih ramai peserta memperolehi manfaat daripada program PSH yang tidak berkaitan dengan pekerjaan. Hampir setengah daripada peserta memperolehi wang tambahan, berjaya membuka syarikat dan mendapatkan pekerjaan dengan kemahiran dan pengetahuan baharu mereka. Secara amnya, program PSH daripada semua kementerian memberi manfaat bukan kewangan dari aspek pembangunan diri dan perkongsian ilmu. Dapatan menunjukkan bahawa KKLW lebih versatil dalam penawaran program PSH yang membawa manfaat kewangan dan bukan kewangan, tidak kira sama ada program tersebut berkaitan atau tidak berkaitan dengan pekerjaan. Manakala KBS berjaya dalam penawaran program PSH yang berkaitan dengan pekerjaan. KPT menjurus kepada pembudayaan PSH dan pembangunan peribadi. Kebanyakan peserta program PSH adalah perempuan, berbangsa Melayu, dalam golongan umur 20-29 tahun dan mereka terdiri daripada pekerja kolar biru ataupun tidak bekerja. Sebanyak 75.1% daripada 1,839 program PSH yang ditawarkan menyumbang kepada pendapatan negara dalam sepuluh (10) sektor NKEA. Tumpuan program PSH adalah sektor Pemborongan dan Peruncitan (47.0%), diikuti oleh Kandungan dan Infrastruktur Komunikasi (12.6%). Manakala 24.9% daripada program PSH adalah berkaitan dengan fungsi kementerian, dan program-program ini telah

memberi pulangan ekonomi yang positif. Implikasi kajian adalah PSH tidak formal yang bersifat jangka pendek lebih berkesan untuk latihan semula (*reskilling*) daripada peningkatan kemahiran (*upskilling*) untuk kemajuan kerjaya dalam bidang pekerjaan yang sama. Beberapa langkah penambahbaikan yang boleh diambil termasuk penawaran kursus yang berkaitan dengan industri dan kegunaan pasaran semasa, pada tahap-tahap kompetensi yang berbeza, dan pengiktirafan kursus.

Kata kunci: pembelajaran sepanjang hayat, tidak formal, manfaat kewangan, manfaat bukan kewangan, manfaat sosioekonomi, sektor NKEA

BAB 1

PENGENALAN

1.1 Pendahuluan

Pembelajaran Sepanjang Hayat (PSH) merupakan saluran pembelajaran sepanjang hayat utama bagi seseorang individu, seiringan dengan sistem pendidikan negara dari peringkat prasekolah, sekolah rendah, sekolah menengah, pra universiti dan seterusnya pengajian tinggi. PSH memainkan peranan penting dalam pembangunan modal insan yang berpengetahuan dan berkemahiran tinggi, selain daripada saluran formal seperti pendidikan asas dan pendidikan tertiar negara.

Merujuk kepada Pelan Strategik Pengajian Tinggi Negara (PSPTN), pembudayaan PSH merupakan Teras ke-6 bagi membolehkan individu untuk memperolehi kemahiran baru dan meningkatkan kemahiran sedia ada. Selain itu, dalam proses tersebut juga peserta program PSH akan memperolehi faedah sosioekonomi. Berdasarkan Pelan Induk PSH untuk Malaysia 2011-2020, PSH ditakrifkan sebagai semua pembelajaran yang dilalui oleh seseorang individu dalam lingkungan umur 15 tahun ke atas kecuali pelajar profesional (Direktori Pembelajaran Sepanjang Hayat Peringkat Nasional 2012/2013, Kementerian Pengajian Tinggi Malaysia, 2012). Pelajar profesional merupakan golongan pelajar yang menyertai pendidikan sepenuh masa, sama ada di sekolah, kolej, institusi latihan ataupun universiti dengan matlamat untuk memasuki pasaran kerja buat kali pertama bagi individu tersebut.

Pembudayaan PSH dilaksanakan melalui pelbagai agensi kerajaan. Sebagai contoh, di bawah Kementerian Pendidikan Malaysia, kolej komuniti ditubuhkan khusus untuk pembudayaan PSH. Sehingga Jun 2009, seramai 56,056 orang pelajar telah mendaftar dalam kursus-kursus jangka pendek di kolej komuniti seperti yang dilaporkan di dalam Direktori Pembelajaran Sepanjang Hayat Peringkat Nasional 2012/2013 (Kementerian Pengajian Tinggi Malaysia, 2012, m.s. 11). Mengikut direktori tersebut, data mengenai profil pelajar sepanjang hayat di Malaysia menunjukkan peningkatan

bagi semua kumpulan dalam skop kajian (iaitu golongan usia 15 tahun ke atas, pelajar profesional, dan bakal pelajar sepanjang hayat/*potential lifelong learners*) dari tahun 2005 hingga 2020 (unjuran). Peratusan pelajar PSH meningkat daripada 61.5% pada tahun 2005 kepada 65.9% pada tahun 2010.

Kerajaan telah meningkatkan jumlah pelaburan dalam program PSH melalui pelbagai agensi kerajaan di bawah kementerian masing-masing. Petunjuk sosioekonomi yang dikumpul daripada pelbagai laporan ekonomi menunjukkan peningkatan, dalam perbelanjaan yang diperuntukkan untuk pendidikan dan latihan iaitu sebanyak RM 23.058 juta pada tahun 2005 dan meningkat kepada RM 37.668 juta pada tahun 2009 (Kementerian Pengajian Tinggi, 2012, m.s. 11). Salah satu contoh adalah Skim Latihan 1Malaysia yang dilaksanakan pada tahun 2011. Pelaburan sebanyak RM100 juta membawa peningkatan bilangan peserta dalam program-program PSH. Walaupun pelaburan dalam bidang latihan mungkin telah meningkat, kajian terperinci masih diperlukan khususnya dari segi kemajuan ke arah K-ekonomi. Dalam aspek ini, peningkatan tahap pengetahuan pekerja dijangka membolehkan Malaysia beralih daripada sektor pembuatan elektronik dan barang perkilangan, ke sektor pembuatan barangan berasaskan pengetahuan intensif atau *knowledge-intensified goods* (Abdulai, n.d.). Kemajuan ke arah K-ekonomi dalam era ICT akan merealisasikan impian Malaysia untuk menjadi sebuah negara maju pada tahun 2020. Walaupun pelaburan dalam bidang pendidikan dan latihan modal insan adalah kritikal dalam K-ekonomi (Mustapha & Abdullah, 2006), program PSH telah diberi peruntukan khas daripada pihak kerajaan.

Di negara lain, kerajaan yang terlibat mempunyai kecenderungan untuk memberi keutamaan kepada pembiayaan program PSH yang berkaitan dengan kerjaya (Tight, 1998a, 1998b). Bagi memastikan sesuatu program PSH itu relevan atau tidak dengan kerjaya yang sedia ada, perkaitan ini hanya dapat dipastikan melalui maklum balas yang diberikan oleh para peserta program berkenaan sebaik sahaja selepas selesai penyertaan. Maklum balas yang diberi pada hari terakhir pelaksanaan program PSH biasanya menunjukkan gambaran sebenar para peserta tentang kerelevanan sesuatu program tersebut. Jika kajian sedemikian dijalankan selepas beberapa bulan kemudian, peserta dapat menilai sama ada program PSH yang disertai betul-betul bermanfaat kepada kerjaya mereka.

Pada masa ini, Direktori Pembelajaran Sepanjang Hayat Peringkat Nasional 2012/2013 yang disediakan oleh Kementerian Pengajian Tinggi Malaysia (2012) mengandungi senarai program-program PSH yang ditawarkan oleh enam (6) buah kementerian. Kementerian-kementerian berkenaan adalah seperti berikut:

- (1) Kementerian Sumber Manusia (KSM),
- (2) Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah (KKLW),
- (3) Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat (KPWKM),
- (4) Kementerian Pendidikan Tinggi (KPT),
- (5) Kementerian Pertanian dan Industri Asas Tani (KPIAT), dan
- (6) Kementerian Belia & Sukan (KBS)

Di dalam Direktori Pembelajaran Sepanjang Hayat Peringkat Nasional 2012/2013, maklumat tentang yuran dan jangka masa juga terdapat dalam sebahagian daripada program PSH yang ditawarkan. Walau bagaimanapun, masih tiada pangkalan data yang menunjukkan sama ada semua program PSH yang disenaraikan di dalam direktori tersebut dilaksanakan sepenuhnya. Kajian berkaitan dengan bilangan peserta yang menyertai program-program tersebut juga perlu dititikberatkan. Sehubungan dengan itu, kesan impak dalam bentuk keuntungan kewangan kepada pihak kementerian serta manfaat kepada peserta program PSH perlu dikaji bagi mengenal pasti sama ada pelaburan dalam program-program PSH memberi pulangan yang menguntungkan. Walaupun tujuan utama kementerian dalam program PSH adalah untuk memberi perkhidmatan kepada masyarakat dan bukannya berpaksikan kepada keuntungan kewangan, namun aspirasi Rancangan Malaysia Ke-11 tetap mengutamakan pulangan daripada pelaburan fiskal dalam mana-mana aspek jua. Justeru, pelaburan dalam program PSH tidak terkecuali.

Merujuk kepada pelan tindakan bagi PSH yang dihasilkan oleh Jabatan Pengajian Tinggi, kumpulan sasaran adalah golongan berpendapatan sederhana dengan hasrat supaya mereka dapat memperolehi manfaat kewangan melalui PSH (Kementerian Pengajian Tinggi, 2012, m.s. 12). Kajian berkaitan PSH di negara lain seperti di Amerika Syarikat, Australia dan United Kingdom menunjukkan bahawa penyertaan dalam program-program PSH terhad kepada golongan-golongan yang tertentu.